

An aerial photograph of a Dutch town, likely in the coastal region, showing a dense cluster of buildings with red-tiled roofs. A prominent church tower with a blue roof and white facade is visible on the right side. In the background, a line of wind turbines stretches across the horizon under a clear sky.

Samenwerken aan ruimtelijke kwaliteit in het aardbevingsgebied.

Lustrum publicatie 2020-2025

CRa

College van
Rijksbouwmeester
en Rijksadviseurs

Vertrouwen

Inspiratie uit het hoge Noorden: wat Groningen kan leren over vertrouwenwekkend beleid in Kiruna (Zweden)

Door Nienke Busscher & Agustín De Julio - onderzoekers, Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen¹

In mei 2023 stapte Nienke Busscher, coördinator van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen, uit de bus in de Zweedse mijnstad Kiruna. Toen ze de bus uitstapte zag ze dezelfde hekwerken, stapels bakstenen, sloopmachines en lege huizen als in de provincie Groningen. In Kiruna wordt een deel van de stad verhuisd omdat het wonen boven de daar aanwezige ijzererts mijn niet meer veilig is.

Er werden bovengrondse scheuren en verzakkingen geconstateerd door de ondergrondse diepe mijnschachten. Er volgden plannen om Kiruna opnieuw op te bouwen, op een nieuwe locatie, een paar kilometer ten zuidwesten van het oude centrum. Als gevolg hebben ongeveer 6.000 mensen (33% van de bevolking), honderden ondernemingen, twee scholen en een ziekenhuis een nieuw onderkomen nodig. De overige inwoners blijven, zolang de veiligheid

dat toelaat, wonen op dezelfde plek. Het doel van haar bezoek aan de stad in Lapland was om lering te trekken uit de grootschalige noodgedwongen verhuizing van deze stad voor de aanpak van de mijnbouwproblematiek in Groningen. In dit stuk onderzoekt Nienke Busscher samen met haar collega Agustin De Julio, wat we kunnen leren uit de aanpak in Zweden voor vertrouwenwekkend beleid in Groningen.

Mijnbouwactiviteiten, schade en onveiligheid

In vele opzichten lijken de verhuizing van de stad Kiruna en de versterkingsoperatie in Groningen op elkaar. Door jarenlange mijnbouwactiviteiten kan de veiligheid van inwoners niet meer worden gewaarborgd. In Groningen uitte zich dit in al meer dan 1.700 aardbevingen door de gaswinning; in Kiruna is er gevaar voor instorting van gebouwen en infrastructuur door de jarenlange (nachtelijke) ontploffingen in de uitdijende mijn en de onttrekking van ijzererts. In beide gevallen wachten bewoners vaak jaren op een nieuw veilig (t)huis, een prettige woonomgeving en moeten ze ingrijpende keuzes maken. De getroffen gemeenschappen liggen in beide gevallen relatief ver van het politieke centrum waar besluiten worden genomen en het geld heen vloeit, waardoor zij zich een wingewest of kolonie voelen (Sweden Herald, 2025; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). De betrokken overheden komen in beide casussen voor lastige dilemma's te staan waarin zij afwegingen moeten maken tussen hun afhankelijkheid van de inkomsten van de mijn en de belangen van hun inwoners. De relaties tussen burger, bedrijfsleven en overheid komen hierdoor op scherp te staan gezien hun uiteenlopende belangen.

Desondanks zijn er veel verschillen. Het getroffen gebied in Kiruna is kleiner, het betreft een stad met één betrokken gemeente in plaats van vele steden en eeuwenoude dorpen zoals in Groningen. De stad Kiruna bestaat bij de gratie van de mijn. De stad is een industrial

model town, ontworpen voor en door de mijnbouwindustrie, waardoor er ook veel gebouwen en woningen in handen zijn van het mijnbouwbedrijf LKAB (Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag) (López, 2024). De mijn brengt veel werkgelegenheid met zich mee, wat ook het draagvlak voor de grootschalige operatie vergroot. Daarnaast is er een blijvende business case voor LKAB: door het verplaatsen van de stad kunnen zij de ijzerertsminen verder uitbreiden. Een paar jaren geleden nog, werden nieuwe zeldzame aardmetalen gevonden die LKAB en de Zweedse staat veel geld zal opleveren. Een ander belangrijk verschil is dat in Groningen de aardbevingen en de negatieve gevolgen, zoals onrust in de gemeenschap, al jaren bezig waren voordat de veiligheidsoperatie startte. In Kiruna grepen ze voortijdig in, nog voordat veiligheid voor inwoners in het geding kwam.

Vertrouwen in een complexe context

Hoe maak je vertrouwenwekkend beleid in een complexe context zoals die van Kiruna en Groningen? Zoals Bovenhoff (2023) beschrijft, is het woord vertrouwen in de Groningen gaswinningscontext veelvuldig gebruikt en heeft het een complexe geschiedenis. Direct na de beving van Huizinge kwam de toenmalige minister Henk Kamp naar Loppersum en vroeg hij om vertrouwen op een goede afloop. In 2014 kreeg het

Afb. Linkerpagina

Afb. 31 Het centrum van Kiruna voor de verhuizing.

Afb. Rechterpagina

Afb. 32 Bovenaanzicht van de Kiruna naast de mijn uit 2016. Er volgden plannen om Kiruna opnieuw op te bouwen, op een nieuwe locatie, een paar kilometer ten zuidwesten van het oude centrum.

'Dr. Nienke Busscher is coördinator van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen. Ze promoveerde in 2018 aan de Rijksuniversiteit Groningen naar conflicten tussen overheid, burger en industrie in Argentinië en doet sindsdien onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen van de gaswinning. Agustin De Julio Pardo is een PhD student bij het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen. Agustin's onderzoek gaat over verzoening, herstel van vertrouwen en transitional justice in de nasleep van de gaswinning in Groningen. Het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen is een instituut aan de Rijksuniversiteit Groningen. Het Kennisplatform verzamelt en deelt kennis en onderzoek dat relevant is voor sociaal-maatschappelijk beleid in het Groningse gaswinningsgebied en daarbuiten. Het Kennisplatform werkt aan het dicht bij elkaar brengen van wetenschap, beleid en praktijk. Ze organiseren regelmatig bijeenkomsten voor onderzoekers, professionals en inwoners. Zie www.kennisplatformleefbaar.nl

Bestuurlijk Akkoord (n.a.v. de Commissie Meijer) dan ook de titel Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen. Er zijn hierna grote beloften gedaan met het doel om vertrouwen te wekken of terug te winnen, en de torenhoge omvang van al deze beloften samen verklaart dan ook hoe diep het vertrouwen van bewoners in beleid en instanties is gedaald, want de beloften werden zelden helemaal waargemaakt.

Bovenhoff constateert dat, in de context van Groningen, vertrouwen vooral gaat over een houding die een individu heeft tegenover meer abstracte instituties, structuren en procedures. Het gaat minder over de onderlinge persoonlijke relaties die mensen hebben. Bovenhoff onderscheidt drie dimensies: competentie, welwillendheid en integriteit. Competentie gaat over de geboekte resultaten en prestaties, vaardigheden die men bezit en expertise. Welwillendheid verwijst naar hoe belangen worden nagestreefd en de inspanning die er wordt getroffen. Integriteit betreft de morele waarden zoals belofte en afspraken nakomen, transparantie en onpartijdig optreden (Bovenhoff, 2023, p. 179).

Ondanks dat in de literatuur over Kiruna vertrouwenwekkend beleid een minder grote rol speelt en het thema ook minder is onderzocht, lijken de relaties in de mijnstad wel aangetast. López (2024, p.72) schrijft over de toenemende heftigheid waarmee inwoners de nachtelijke ontploffingen ervaren. Zo werd er getwijfeld over de kundigheid van LKAB in het inschatten

van de veiligheidsrisico's. Ook ervaren inwoners vele (soms tegenstrijdige) emoties bij de verhuizing zoals trots, verwachtingsvolle acceptatie maar ook vervreemding, fatalisme, onmacht, ongeïnteresseerdheid, bezorgdheid en onzekerheid. Op sommige punten komen deze negatieve emoties overeen met die we in Groningen zien. Onderzoeksgroep Gronings Perspectief beschrijft emoties zoals machteloosheid, boosheid en een daling in hoop, zeker als er sprake is van meervoudige schade (Kanis et al., 2024). Ook is het vertrouwen in de Rijksoverheid laag door hun rol in de jarenlange ontkenning van de problematiek en het falende beleid in het oplossen van de problemen (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023).

Hieronder gaan wij verder in op het proces en aanpak in Kiruna. De aanpak kent vele uitdagingen en is zeker geen blauwdruk voor het goed omgaan met de negatieve maatschappelijke gevolgen van mijnbouw. Sterker nog, de Zweden zouden op sommige punten ook lering kunnen trekken uit de aanpak in Groningen. Wel identificeren we vijf punten die ter inspiratie kunnen dienen om te komen tot vertrouwenwekkend beleid voor de aanpak van mijnbouwactiviteiten in het algemeen en specifiek voor de gaswinningsproblematiek in Groningen. In de conclusie komen we terug op de verschillende elementen van vertrouwen, wat er in Groningen juist goed gaat en wat er nodig is voor vertrouwenwekkend beleid in de toekomst.

Planning en proces

In 2004 kondigde LKAB aan dat de stadsplanning van Kiruna drastisch zou moeten veranderen en er een ingrijpende verhuizing moest plaatsvinden. Er startte een intensief proces tussen LKAB met de gemeente, ingenieurs, architecten, en planners om een nieuwe plek te vinden voor de vele woningen, bedrijven en gebouwen. Dit duurde ongeveer 7 jaar (López, 2024). Ze betrokken in een vroeg stadium inwoners om hierover mee te denken². Er werden ongeveer twintig bijeenkomsten

Afb. 33 De houten kerk van Kiruna, gebouwd in 1912, wordt in zomer van 2025 verplaatst naar haar nieuwe bestemming.

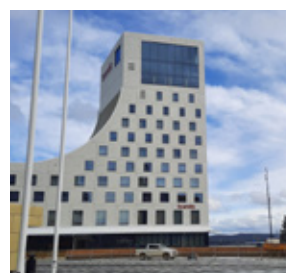
georganiseerd waarin inwoners hun wensen konden uiten over het nieuwe stadsdeel (Sajjan & Gustavsson, 2024). Via het zogenaamde Kiruna Portal konden bewoners aangeven welke elementen van de stad ze wilden behouden. Tijdens dit proces zijn er 21 panden geselecteerd die in zijn geheel naar het nieuwe centrum overgaan. Dit jaar (2025) staat op de planning om de enorme kerk, die in 2001 is verkozen tot mooiste gebouw van Zweden en een cadeau was van LKAB aan de gemeenschap, in zijn geheel te verplaatsen. Deze verhuizing is jarenlang voorbereid. In het gemeentehuis is een enorme maquette te zien waarin de planning van de te slopen delen van de stad wordt uitgebeeld in een tijdpad. Het nieuwe Kiruna moet in 2035 afgerond zijn, waarmee de planvorming en de uitvoering meer dan 30 jaar in beslag heeft genomen. In dit proces wordt de veiligheidssituatie in de gaten gehouden, wat, door tegenslagen, soms voor extra druk op de planning zorgt.

Doordat in Groningen de signalen over de aardbevingen vanuit inwoners jarenlang zijn weggedrukt, werd er, toen de gevolgen eindelijk werden erkend, in de beginperiode van de veiligheidsoperatie vooral gekeken naar woningen en veel minder naar bewoners en gemeenschappen. De jaren daarna werden dan ook vooral gekenmerkt door financiële, juridische en technische overwegingen in beleid en uitvoering (zie Busscher et al., 2021; Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023). Ook werd er stevig vastgehouden aan de deadline van 2028 om alle huizen veilig te krijgen. Velen wisten al dat dit onhaalbare kaart was, maar het belang van meters maken stond voorop. Sinds de parlementaire enquête lijkt er wel een groter besef gekomen van het belang van inspraak van inwoners, ook als dit betekent dat processen (soms) langer duren. Er worden slagen gemaakt om in de planning en ontwerp van de versterking de wensen van bewoners (zoals verduurzaming) beter mee te nemen. Langzaam lijkt dan ook het besef te komen dat de operatie dermate complex en omvangrijk is, dat 2028 niet haalbaar is.³

Visievorming en ontwerp

Nadat LKAB aankondigde de stad deels te moeten verhuizen, werd in 2011 vanuit de gemeente een internationale architectuurwedstrijd aangekondigd in samenwerking met de Zweedse Vereniging van Architecten. Om te komen tot een 'nieuw' Kiruna waren drie concepten leidend: duurzaamheid, aantrekkelijkheid en identiteit (López, 2021). Vele internationale architectenbureaus maakten plannen voor de nieuwe stad. Er werd ingezet op energiebesparing, beter materiaalgebruik en een veiliger ontwerp van de stad vanuit een sociaal perspectief (Sajjan & Gustavsson, 2024). Tevens werd het doel gesteld om de stad diverser te maken zodat Kiruna meer zou zijn dan alleen een mijnbouwstad. Dit betreft bijvoorbeeld het verder aantrekken van toeristen maar ook het ontwerpen van iconische gebouwen zoals het gemeentehuis, het Scandic hotel, het zwembad - met maar liefst 14 baden⁴ - en de bibliotheek⁵. Door de verantwoordelijke architectenbureaus wordt er ingezet op het faciliteren van gemeenschapsgevoel in plaats van een ontwerp voor de overwegend mannelijke bevolking van de stad.

In Kiruna werd eerst een visie ontwikkeld, terwijl in Groningen de (politieke) tijdsdruk zo hoog was dat de visie achteraf en gelijktijdig met het herstel moest worden uitgewerkt. Visievorming kwam dan ook maar mondjesmaat op gang. De dorpsvisies en ontwerpen die er waren, zoals bijvoorbeeld in Overschild en Krewerd⁶, kregen maar beperkt doorgang en de uitvoering werd gekenmerkt door veranderende regelgeving, ingrijpende besluiten en ongelijkheid. Lang heerste er het idee dat Groningen er niet beter van mocht worden en bleven de discussies over geld altijd een prominente rol spelen. Inmiddels is er veel erfgoed verloren gegaan. Na vele signalen en druk is er in 2023, naar aanleiding van de parlementaire enquête, een regiobouwmeester aangesteld bij de NCG voor het behoud

Afb. Van boven naar beneden
Afb. 34 Hotel Scandic ontworpen door architectenbureau SandellSandberg.

Afb. 35 Het stadhuis ontworpen door Henning Larsen Architects. Het gebouw, zo legt het architectenbureau uit, is een ode aan de geschiedenis van de stad en biedt een raamwerk voor de nieuwe gemeenschappen die zullen worden gevormd. In vorm en in naam Kristallen ('het kristal') verwijst het gebouw naar de hoekige geometrie van ijzermineralen, die de identiteit van Kiruna hebben bepaald.

Afb. 36 De oude torenklok.

van het Groninger karakter. Ondanks dat Kiruna aanzienlijk minder erfgoed heeft dan Groningen - de stad is immers rond de 120 jaar oud - hebben ze van te voren goed nagedacht over de waarde en betekenis van de gebouwen. In Groningen heeft, tot op heden, het behoud van erfgoed vaak een willekeurig karakter gehad. De hoop is dat de ruimtelijke kwaliteit een steeds prominenter plek zal krijgen in het gebied.

Governance

In Kiruna zijn vier partijen intensief betrokken bij de bouw van de nieuwe stad: het mijnbouwbedrijf LKAB, de gemeente, inwoners en ondernemers (Sajjan & Gustavsson, 2024). LKAB betaalt de rekening, die tot nu toe 1,5 miljard euro bedroeg.⁷ Er is onduidelijkheid over de totale kosten. Daarnaast is de gemeente betrokken als belangrijkste partij voor de stadsplanning en als aanspreekpunt voor haar inwoners. Ook heeft de nationale overheid een rol in het geheel aangezien LKAB 100% staatseigendom is.

Ondanks dat er in Kiruna in de praktijk ook ingewikkelde situaties ontstaan over wie verantwoordelijk is voor welk deel, is er in Kiruna geen sprake van de 'bestuurlijke spaghetti' zoals we die in Groningen kennen. Wel is er een enorme afhankelijkheid van het mijnbouwbedrijf, net als de eerste periode in Groningen, toen de NAM nog verantwoordelijk was voor de schadeafhandeling en versterking. López (2024, p.71), beschrijft hoe inwoners eigenlijk niet om het bedrijf heen kunnen. Zij beheren de stad, verschaffen werk en financieren veel activiteiten in het gebied. Ze noemt dit de *impossibility of refusal*: inwoners en LKAB zijn als de twee belangrijkste actoren tot elkaar veroordeeld. In Groningen is de NAM 'uit het systeem'. Zij hebben geen verantwoordelijkheid meer over de veiligheid en schade met als gevolg dat het een publieke operatie is geworden. Inwoners zijn nu veroordeeld tot een onoverzichtelijk systeem met vele publieke organisaties

die verantwoordelijk zijn voor een gedeelte van hun probleem. Ondanks vele pogingen dingen te versimpelen lijkt de één-loketgedachte met één eindverantwoordelijke nog slechts een droom.

Compensatie methoden

In Kiruna is er gekozen voor eenvoudige compensatieregelingen. Voor bijvoorbeeld huisbezitters zijn er twee opties. Of ze kiezen voor een vervangend huis in de nieuwe stad met de gelijke waarde aan het huis dat ze bezitten, of ze kiezen voor de taxatiewaarde van het oude huis plus 25%.⁸ Mijnbouwwerkers die in LKAB woningen verblijven, krijgen een soortgelijke woning terug. Voor ondernemers zijn er maatregelen genomen om tegemoet te komen aan de stijgende huurlasten. In Kiruna lijkt vanaf het begin het devies te zijn geweest dat inwoners en ondernemers er niet minder op mochten worden (Sajjan & Gustavsson, 2024).

In Groningen zijn er over de jaren heen enorm veel aanpakken, batches en pilots opgetuigd. Elk met een andere opzet. Door al deze verschillende aanpakken en pilots is het ingewikkeld om een algemeen beeld te schetsen hoe de voortgang is en waar bijgestuurd moet worden. Sommige (elementen) van deze aanpakken werken goed, maar het lerend vermogen van de overheid blijft beperkt. Nog steeds worden er, met goede bedoelingen, nieuwe aanpakken en regelingen ontwikkeld, maar die werken uiteindelijk weer nieuwe ongelijkheid in de hand.

Erkenning

Om de oude stad een plekje te geven in het 'Nieuwe Kiruna' heeft de oude torenklok - die eerst achter het oude gemeentehuis stond - een centrale plek gekregen. Achter de klok staat een prachtig ontworpen gemeentehuis waarin je oude elementen (zoals de deurklink) van de oude stad terug kan vinden. Ook is er in 2011 een

herinneringspark geopend, op de plek waar de eerste huizen zijn gesloopt. Hier speelt kunst een belangrijke rol, en er wordt een ode gebracht aan één van de belangrijkste personen in de geschiedenis van Kiruna: Hjalmar Lundbohm (Overud, 2019). Hij is de grondlegger van Kiruna en heeft LKAB groot gemaakt. Je ziet hier dat er een positieve draai wordt gegeven aan het bouwen van een nieuwe stad en dat dit gepaard gaat met herdenking en integratie van elementen van het 'oude' dat verloren is gegaan.

In Groningen is er voortdurend spanning rond het 'oude'. Dit betreft niet alleen de gebouwen maar ook de jarenlange geschiedenis van de problematiek. Door de parlementaire enquête kwamen de details naar buiten hoe Groningen is gebruikt als wingewest en de veiligheid van inwoners op het spel is gezet voor financieel gewin. De pijnlijke elementen van het rapport willen de overheid en de NAM liever vergeten. Er zijn allerlei regelingen opgezet om het leed te compenseren maar het breed erkennen en toepassen van de lessen van Groningen in nieuw (energie)beleid lijkt maar beperkt te gebeuren. In Groningen, blijft het zoeken naar manieren om de lessen en de ellende van het heden een plek te geven in het gezamenlijk streven naar een betere toekomst. Er is een scheuring ontstaan in de Groninger

gemeenschap tussen mensen die nog bezig zijn met de strubbelingen van nu en die hoopvol naar een glorende toekomst kunnen kijken.

Conclusie en reflectie

Ondanks het ingrijpende karakter van de verhuizing zijn er aanwijzingen dat het beleid in Kiruna relatief veel draagvlak geniet (Sajjan & Gustavsson, 2024). Het vroegtijdig erkennen van de veiligheidsrisico's en de ontwikkeling van een integrale ruimtelijke visie hebben mogelijk geholpen bij het vertrouwen in en draagvlak voor de operatie. In Kiruna is de situatie direct benaderd als een ontwerp-opgave terwijl in Groningen de situatie lang gepresenteerd als een incident en een 'overheidsfalen van on-nederlandse proporties'.⁹ Zo heeft in Kiruna de aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en erfgoed, het betrekken van architecten, vroegtijdige participatie van inwoners en het ontwikkelen van een visie allemaal bijgedragen aan maatschappelijk draagvlak. Daarnaast maken eenvoudige regelingen en duidelijke rolverdeling, dat de uitvoering in Kiruna makkelijker lijkt.

Desalniettemin lopen ook in Kiruna inwoners, de gemeente en het bedrijf tegen problemen aan door discussies over verantwoordelijkheden en

Om de oude stad een plekje te geven in het 'Nieuwe Kiruna' heeft de oude torenklok - die eerst achter het oude gemeentehuis stond - een centrale plek gekregen.

Afb. 37 Het nieuwe centrum van Kiruna in aanbouw.

(financiële) tegenslagen (López, 2021; 2024; Sajjan & Gustavsson, 2024). Er werd afgeweken van het initiële idee en concept duurzaamheid bij het ontwerpen van de nieuwe stad (Sajjan & Gustavsson, 2024). Het idee om alle materialen te recyclen bleek te kostbaar waardoor grote beloften niet verwezenlijkt zijn. Een andere zorg is het gebrek aan kennis. Doordat er geen doorlopend wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan zoals in Groningen, is López (persoonlijke communicatie) bang dat veel sociale gevolgen onbesproken blijven door de afhankelijkheid van LKAB.

In Groningen zijn er de afgelopen jaren grote stappen gezet om vertrouwenwekkend beleid op te zetten en hieruit valt ook veel te leren voor bijvoorbeeld Kiruna: door maatschappelijke druk staat de NAM op afstand, het Groningenveld is dicht, kennisopbouw is verbeterd, er is ingezet

Competentie

We zien een groei in expertise in het dossier nu er in de loop van de jaren ervaring is opgebouwd met schadeherstel en versterking van gebouwen. Er worden veel dossiers afgehandeld en inmiddels is 60% van de huizen veilig verklaard. De stapeling van sociale gevolgen achter deze cijfers speelt echter een minder grote rol. Gronings Perspectief wijst al jaren op de gezondheidsgevolgen van het hebben van meervoudige schade en de versterkingsoperatie (zie bijvoorbeeld Kanis et al., 2024). Er zijn pogingen om het systeem aan te passen om hier gehoor aan te geven, maar de effecten blijven groot. De oplossingsrichting? Eén organisatie die verantwoordelijk is voor *Nij begun*¹⁰ (een nieuw begin) en het goed afhandelen van alle facetten van het dossier.

Afb. 38 Kaart met lokale initiatieven in de provincie Groningen. De kaart was te zien bij informatiebijeenkomst over *Nij Begun*, in het gemeentehuis van Stadskanaal op 25 mei 2024.

op steun en hulp voor inwoners, en er wordt gewerkt aan innovatieve manieren om maatschappelijke inspraak en inzichten een plek te geven. Toch is er nog veel winst te behalen, zeker met de aanpak van Kiruna in ons achterhoofd. Aan de hand van het werk van Bovenhoff (2023), staan we stil bij de drie elementen van vertrouwenwekkend beleid en hoe dit terugkomt in het Groningse gaswinningsdossier.

Welwillendheid

Op het gebied van welwillendheid gaat er inmiddels veel goed in het Groningse dossier. Voor sommige versterkingen worden kosten noch moeite gespaard om gebouwen te behouden en bewoners bij te staan. Echter horen we nog te vaak dat bureaucratie en financiële overwegingen trajecten vertragen en er willekeur ontstaat. Er is dus veel welwillendheid vanuit de instanties

maar dit zien we niet altijd terug in hun handelingssnelheid en in het meenemen van signalen en inzichten van inwoners. Juist in een traject waarin het veiligheidsgevoel van mensen wordt aangetast, is het vroegtijdig oppakken van hun signalen belangrijk. Op het moment moeten inwoners te vaak escaleren om tot een gedragen oplossing te komen.¹¹

Integriteit

In *Nij begun* wordt er door de generatielange aanpak erkent dat de problemen structurele inspanning vragen en beter openbaar bestuur vereisen. De maatregelen tonen aan dat de problemen in Groningen serieus genomen worden. Maar gezien het feit dat de gaswinningsproblematiek zwaar leunt op de politieke wind die er waait, zal de regio mogelijk nog vele uitdagingen te wachten staan. Er is in een nieuw kabinet alweer discussie over wat 'Groningen zonder gaswinning' (maatregel o uit *Nij begun*) precies betekent. De NAM kreeg hierdoor groen licht voor de voortzetting van de winning tot 2032 onder Warffum. Dit besluit schaadt het vertrouwen van inwoners verder.

Ondanks *Nij begun* en alle goede intenties, kan de geschiedenis niet uitgewist worden en voeren vele burgers nog steeds dezelfde type discussies over hun huis en slepen zij dit verleden met zich mee. De trage afhandeling, het besluit over de winning uit kleine velden en discussies over de schade rondom de gasopslagen wekken niet voldoende het vertrouwen dat er daadwerkelijk een nieuw begin is gemaakt.

Noten

²How Sweden's arctic 'millipede town' Kiruna is slowly moving | CNN

³Versterkingsoperatie duurt drie of vier jaar langer - RTV Noord

⁴Peab builds top modern swimming pool facility in Kiruna - Peab

⁵Kiruna masterplan - the Arctic city of Kiruna has to move | White Arkitekter

⁶Versterkingsopgave Overschild: samen met bewoners en toparchitect - RTV Noord en Experiment Krewerd | Aardbevingsdorp neemt heft in eigen handen

⁷Kiruna beleeft een volksverhuizing op diepladers

⁸For house owners - LKAB Samhällsomvandling

⁹Wiebes': 'Gaswinning overheidsfalen van on-Nederlandse propriëties' | Gaswinning | NU.nl

¹⁰De kabinetreactie op de Parlementaire Enquête Aardgaswinning Groningen.

¹¹Denk hierbij aan het recente incident waarin inwoners meermaals hebben aangegeven fouten en tegenstrijdigheden te zien in hun versterkingsrapporten. Dit werd pas echt serieus genomen toen de nationale media er aandacht aan besteedden.

Bronnenlijst

Bovenhoff, M. (2023). Underperforming institutions: a multiperspective approach to trust and confidence. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.553937541>

Busscher, N., Postmes, T., Hupkes, S., Adams, W.J. (2021). Perspectief van bewoners in de versterking. Rijksuniversiteit Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.

Overud, J. (2019). Memory-Making in Kiruna – Representations of Colonial Pioneerism in the Transformation of a Scandinavian Mining Town. *Culture Unbound*, Volume 11, issue 1, 2019: 104–123.

Kanis, B., D'Amore, C., van der Molen, J., Berends, S., Rozema, M., Scherpenzeel, A., Scheffelaar, J., Boendermaker, M., & Dückers, M. (2024). De psychosociale impact van de gaswinningsproblematiek op bewoners in 2023: Gronings Perspectief fase 4. Rijksuniversiteit Groningen.

López, E. M. (2021). Transforming Kiruna. Producing Space, Society, and Legacies of Inequality in the Swedish Ore Fields. *Uppsala Studies in Cultural Anthropology* 62. 280 pp. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. ISBN 978-91-513-1335-1.

López, E. M. (2024). Tears of blood for the cracking city: Urban infrastructure of extraction and everyday life in Kiruna, Sweden. *Kritisk etnografi - Swedish Journal of Anthropology* 7(1).

Sajjan, J.K. & Gustavsson, A. (2024). Sustainable Corporate Social Responsibility practices in the mining industry: A case study of urban relocation of Kiruna City. *Jönköping International Business School*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1866387/FULLTEXT01.pdf>

Sweden Herald (January 23, 2025). Kiruna on government decision: We see ourselves as a colony. <https://swedenherald.com/article/kiruna-on-government-decision-we-see-ourselves-as-a-colony-translated-to-english-kiruna-on-government-decision-we-feel-colonized>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023). Groningers boven gas. Rapport parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

Samenwerken aan ruimtelijke kwaliteit in het aardbevingsgebied

Inzichten na 5 jaar 'Repair with Gold'